

F. Chr. Krebs Langes tid 1901-06

Ansættelsen

Snart efter at N. P. Jensen havde sagt sin stilling op, satte bestyrelsen sig i bevægelse for at finde en ny forstander. Efter annoncering kom der seks henvendelser, hvoraf dog kun tre resulterede i en regulær ansøgning. Af disse trak den ene sig, og af de to resterende valgte bestyrelsen den 31-årige lærer ved Lyngby Realskole Frederik Christian Krebs Lange.

Inden den endelige afgørelse ville man dog se ham lidt nærmere an ved at få ham over at holde foredrag ved et offentligt møde. Dette blev berammet til at finde sted den 4. januar 1901, og foruden Krebs Lange skulle valgmenighedspræsten, Marius Jensen, og N. P. Jensen også tale. Ifølge referater i aviserne¹ kom der så mange, at ikke nær alle kunne være i salen. Mange måtte derfor stå op i forhallen og i de tilstødende gange. Men som vi har set, var man nu ikke helt uvant med det.

Krebs Lange gjorde i sit foredrag rede for sit syn på højskolegerningen og lagde ifølge Bornholms Dagblads referat vægt på "de Kampe, Livet fører med sig for et kristent Menneske saavel uden om ham som inde i hans eget Indre".

Senere i samme referat kommer referenten med en ret personlig vurdering, og heri hedder det: "Hr. Lange gjorde et personlig godt og tilforladeligt Indtryk, og hans Foredrag saavel som personlig Samtale med ham viste, at der baade bor Evner og Kræfter i ham, og at disse er baarne frem af gode, solide, alsidige Kundskaber og hviler paa et alvorligt, kristeligt Grundlag. - At Foredragets ydre Form knap faldt saa let eller flydende, som vi undertiden er vant til at høre, er let forstaaeligt og meget tilgiveligt, naar man husker paa, at han nærmest maatte føle sig som staaende overfor en kritisk Eksamenskommission. Forøvrigt er det jo kun Smaating, som retter sig med Tiden og med Øvelsen, og talens Indhold har mere at sige end Talens Form".

I slutningen af referatet hedder det videre, at "Han synes at lægge megen Vægt paa at samle de unge om sig i sit Hjem som en Familje, og han mener, at hans

vordende Hustru, en Søster til Realskolebestyreren i Lyngby og eksamineret Lærerinde, skal have særdeles gode Betingelser for at kunne støtte ham i saa Henseende, ligesom ogsaa de Lærerkræfter, han tænkte paa at knytte til Skolen, lover godt for dennes Trivsel".

Umiddelbart efter det offentlige møde mødtes Krebs Lange med bestyrelsen, der fastholdt sin beslutning om at tilbyde ham stillingen, og det sagde han ja til. Det bestemtes, at han fra den 1. april samme år blev ansat som forstander for skolen og forpagter af ejendommen for et tidsrum af 5 år. Han skulle svare den samme årlige afgift som N. P. Jensen, nemlig 400 kr., dog således at han var fritaget for denne det første år.

Ansættelsen blev endeligt godkendt på en ekstraordinær generalforsamling i Åkirkeby den 20. januar, og dermed var den sidste formalitet i orden.

Frederik Christian Krebs Lange

Om sin oprindelse og sit levnedsløb har Krebs Lange selv fortalt i en artikel fra 1934². Vi tager nogle brudstykker fra den:

"Jeg er født den 5. Maj 1869 i Skivum Sogn omtrent midtvejs mellem Nibe og Hobro. Heden giver Egnen sit præg. Min Fader, Christian Ditlev Lange, var Landmand og Gæstgiver, siden hen Sogneraadsformand, Sognefoged og Postmester i Skivum sogn. Min Moder, Ane Marie født Nielsdatter, var Gæstgiverdatter fra samme Egn. Hun var første Gang gift med Ernst Samuel Ludvig Krebs, en Skolelærersøn fra Skivum. Med ham havde hun 6 Børn. I andet Ægteskab havde hun 5 Børn, to Døtre og tre Sønner, hvoraf jeg er den næst yngste. Jeg er opkaldt efter en Broder til hendes første Mand... efter ham har jeg Navnet Krebs; men ellers er der ikke "Krebseblod" i mine Aarer...

Mine Forældre var flittige og stræbsomme Folk, og som Gæstgiverfolk hæderlige i al deres Vandel. I vort Hjem blev vi vænnet til Arbejde og Nøjsomhed. Tid-

*Familien Krebs Lange med deres førstefødte.
Udsnit af elevbillede af sommerholdet 1902.*

ligt maatte jeg vogte Kvæg paa Heden... Det var et underligt ensomt Liv, vi Hyrder levede ude paa Heden...

Trods Uroen og Larmen fra Gæstgiveriet havde vi Søkende et godt Hjem. Juleaften med dens Fest, dens Salmesang og Højtid staar i en Glans for mig... Min Fader havde læst til Skolelærer, men han havde mere Lyst til Landvæsen og opgav derfor Lærervirksomheden. Der blev sagt om ham, at han var streng. Jeg synes ikke det passer; men han var en meget bestemt Mand, og af os Børn krævede han Lydighed og Orden...

Som lille Dreng arvede jeg en gammel Violin, og naar Moder sang gamle Melodier for mig, kunde jeg snart spille dem paa Violinen. Siden den Gang har Musik og Sang haft min varmeste Kærlighed.

I Kroen saa og hørte vi Børn meget, der var grimt og raat. Det var vanskeligt at værne os imod dette. Men Fader og Moder talte med os om det og advarede os imod det, og vi fik Afsky for Drik og Banden...

Efter at jeg var konfirmeret kom jeg til at spille til Gilder og Fester paa Landet. Dette var ikke noget sundt Liv. Det var morsomt at spille for de mange glade Mennesker; men hvad jeg saa og hørte fremkaldte grimme og syndige Tanker i mit Sind, og jeg var ikke glad for dette Liv. Den almindelige offentlige Dans kom til at staa for mig som forklædt Synd, og siden har jeg ikke kunnet fordrage den. Jeg kom saa i Gartnerlære hos Anton Sørensen, Havbro, imens jeg samtidig passede min Musik, og her kom jeg første Gang i Berøring med Højskolefolk og det grundtvigske Menighedsliv...

Jeg havde megen Lyst til at læse, og efter min Konfirmation havde Præsten i Skivum talt med Fader om, at jeg skulle læse til Lærereksamen. Men Fader ville ikke høre Tale om dette... Men efterhaanden som jeg i

min Virksomhed som Musiker saa, hvilken forfærdelig Magt Synden har over Mennesker, og hvilken Magt den var i mig selv, vaagnede der hos mig en stærk Længsel efter at blive sjælelig ren og komme bort fra det Liv, hvor jeg saa saa megen Synd og Elenighed... Og saa en Foraarsdag, da jeg gik i en Have og plukkede Grankogler kom Kaldet til mig: Du skal være Præst...

Saa kom jeg til at leve med dette Kald fra Gud i mig, og imod min Faders Vilje tog jeg paa Højskole hos Jens Bek, Mellerup ved Randers. Det var i Vinteren 1891-92. Det var for mig en mærkelig Oplevelse at høre Jens Beks Foredrag. Aldrig havde jeg vidst, at den Verden, hvori han lukkede mig ind i sine Foredrag, var saa rig og skøn. Jeg var en meget opmærksom og taknemmelig Elev, og hvad jeg hørte fyldte mit Sind og min Sjæl med en forunderlig Livsglæde og Lykke...

(I Efteraaret 1892) rejste jeg paa Gedved Seminari-um. Jeg læste paa Gedved i tre Aar og paa Skaarup i eet Aar, og i sommeren 1896 tog jeg Lærereksamen med første Karakter. Samme Efteraar rejste jeg til København for at læse videre til Præst. Jeg underviste i flere Skoler for at tjene til mit Ophold i København, om Aftenen læste jeg Sprog hos en Student; men forskellige svære Oplevelser laa til Grund for, at jeg i Foraaret 1897 søgte og fik Pladsen som Inspektør og Lærer ved Lyngby Kost- og Realskole. Jeg var dengang baade legemlig og sjælelig nedbrudt. Jeg havde om Vinteren baade sultet og frosset...

(Det var) mig en Sorg, at jeg maatte opgive min Forberedelse til Præst; men i Lyngby blev jeg stærkt optaget af min Skolegerning... De fire Aar, jeg var i Lyngby, fik stor Betydning for mig paa flere Maader... og her lærte jeg ogsaa min Hustru, Sigrid, født Thyssen, at kende. Hun er Datter af Forstander A. D. Thyssen, Lyngby Realskole, der siden var Overlærer ved Nordby Realskole paa Fanø.

Men medens jeg var Realskolelærer i Lyngby, begyndte jeg at se mig om efter en Gerning i Skolens Tjeneste, der bedre end Realskolen kunde tilfredsstille min Trang til aandeligt Arbejde i kristelig Retning. Flere Pladser ved Højskolen blev mig tilbudt, men da Forstanderpladsen ved Bornholms Højskole i Foraaret 1901 blev ledig, søgte jeg denne Plads og fik den, og den 2. April holdt jeg Bryllup paa Fanø med min Forlovede, Sigrid Thyssen, hvorefter vi rejste til Bornholm og overtog Skolen ved Ekkodalen".

Som vi skal se, fik Krebs Lange nogle år senere sit ønske om at blive præst opfyldt. Men det er blevet sagt om ham, at han ogsaa i sit højskolearbejde var mere præst end skolemand. Som vi har set ovenfor, havde han en stærk syndsbevidsthed, og det må uundgåeligt have præget hans undervisning. Der er dog ingen efterretninger om, at det skulle have medført nogen mørk og trykket stemning i skolelivet.

Højskoleliv 1901

Det er så heldigt, at der også findes en selvoplevet skildring af højskolelivet fra Krebs Langes tid. Det er en pige ved navn Margrethe Fred Petersen, senere gift Bringfelt, der i et tilbageblik mange år senere fortæller om sit højskoleophold. Hun var datter af en skoleinspektør i Allinge og var som 16-årig elev sommeren 1901. Skildringen er fra 1964³ og altså skrevet mere end 60 år senere. Der er da også et par erindringsforskydninger omkring et par konkrete forhold, men ellers giver den et frisk og levende indtryk af den tid. Vi tager nogle fyldige uddrag af den:

“Det var i maj 1901. Eleverne som ville deltage i sommerkursus på Bornholms Højskole var ved at samles i skolens gård. Det var jo længe før bilernes og cyklernes tid - i hvert fald mellem de unge på Bornholm, og så godt som alle piger kom i hestevogn, hvor bagagen fyldte godt op: Kommoder, kister, kufferter osv. i et omfang, man vist ikke nu kunne tænke sig var nødvendigt for et 3 måneders ophold. Der var kun 18-20 unge i alt, tiderne var fattige, og de 30 kr. opholdet kostede om måneden, var sikkert vanskelige at skaffe for de fleste.

Blandt eleverne var mange ude over den første ungdom... Flere så ud, som om skæbnen ikke havde været dem for blid. Deres hænder var præget af strengt mark- og malkearbejde. Men 5-6 stykker kom fra byen, de var yngre og også mere muntre...

Men foreløbig var vi altså mødt op med store forventninger. Højskolen havde fået ny forstander: Krebs Lange. Han var en alvorlig mand, det var det første man lagde mærke til...

Vi fik anvist vore værelser, de var meget enkle, ja spartanske. Vi skulle bo 3-4 sammen på hvert. Uha, hvor jeg længtes hjem, og det næsten straks! Mine stuekammerater var tre søde unge piger, men de var mere alvorlige end jeg - ... Nu var jeg pludselig havnet i den stille skov i den dejlige Ekkodal, midt i den fagreste sommer, men ak, så fjernt fra min by og min kærlige mor og søstre!

Dog - jeg havde jo selv villet det, og jeg var pludselig så træt af de mange nye indtryk, så selv om længselen sved, var det rart at komme i den hårde seng...

Næste dag fik vi vore pligter at vide. Vi skulle skiftes til at holde gymnastiksal, skolestuer m.m. rene, men deltog dog ikke i opvask, madlavning eller borddækning. Det kneb meget de første dage at få den grove kost til at glide ned. Jeg var vist meget forvænt hjemmefra: varme rundstykker og lækker franskrød til morgenkaffen, ægte smør osv. Her var det humpler til cikoriekaffen og margarine... men ingen beklagede sig - naturligvis - vi var da velopdragne - og det var simpelt at klage over kosten. Som

forstanderen altid sagde: “Man skal spise for at leve og ikke leve for at spise!” Det var jo så sandt.

Efterhånden blev klemmerne da også tyndere og pålægget tykkere. Der havde været et hold karle i vinterhalvåret, og køkkenpersonalet var nok ikke vant til vores mindre appetit...

Vi havde foruden forstanderen en meget elsket lærerinde, frk. Korsgaard... Det var ubegribeligt så mange smukke og fint udførte håndarbejder og tegninger, man kunne hjembringe efter de tre måneders undervisning... Men jeg vidste, at kunstner var jeg ikke. Det skyldtes kun frk. Korsgaards inspiration... Da jeg nogle år senere kom på seminarium... blev håndarbejderne fra Bornholms Højskole lagt frem, og fik det prædikat, at de langt overgik, hvad seminarieelever kunne lave! Frk. Korsgaard blev siden gift med en lærer på Møn.

Fru Krebs Lange havde vi i dansk og regning, en ung studerende lærte os botanik og zoologi, og præsten og hans frue indviede os i sagn og gudelære.

Det var en omhyggelig og grundig undervisning. Men foruden alt dette havde vi forstanderen til to foredrag hver dag! Og hans alvorlige stemme tror jeg, vi huskede i mange år, ja, der skal nok være nogle, der aldrig glemmer den. Gymnastik havde vi også, den betød især meget for de unge piger fra landet. De var tunge i gangen og mærket i ryggen af for tidligt slid. Man kunne ligefrem se, hvordan de fik friere bevægelser og lettere gang, efterhånden som ugerne skred...

Kun én ting blev forsømt: sangen! Korsang var ellers tidens løsen, men skønt forstanderen sled ihærdigt med os for at få indstuderet nogle flerstemmige sange, vi kunne “optræde” med, så gik det ikke. Stemmerne var nok for uskoledet og usikre, og kun få af eleverne havde haft musikundervisning før.

Det var ikke undervisning altsammen: i sommerens løb havde vi dejlige udflugter med hestevogne, stillet til rådighed af egnens landmænd. Vi var i Rø, ved Hammershus og ved Østerlars kirke. Dengang var man ikke forvænt med ture, de fleste mennesker kom aldrig udenfor deres hjemsted, for man måtte jo gå på sine ben, hvis man ville ud...

Derfor nød vi så meget mere at køre i de smukke vogne med de fyrige, velplejede heste for... Mad havde vi med i store kasser, var det en kortere tur, havde vi dog kun chokolade medbragt i et par mælkejunger. Alt arbejdet med at arrangere disse ture blev gjort for at vi skulle have en uforglemmelig sommer.

En kusine til fru Krebs Lange, fru Bartholdy, forestod køkkenet, hun endte som overjordemoder på Rigshospitalet, men havde i øvrigt en lille poetisk åre...

Om søndagen holdt højskolen fri, og så var vi piger, der kom langvejs (!) fra undertiden bedt som gæst hos andre piger på gårde i nærheden. Hvor hav-

de vi det hyggeligt og rart på de store eller mindre - men altid velholdte og smukke - bornholmske gårde! En anden oplevelse: Toget var lige kommet til Almindingen det år, og vi fra højskolen var med til indvielsen. Jeg havde aldrig før siddet i et tog og var rædselsslagen, men jeg tvang mig til at tænke: det kan ikke være værre for dig end for de andre. - Toget rullede, og - det blev en dejlig dag.

Der var stort elevmøde i juli, og den 1. august var skolen slut. Vi piger skiltes fra vore lærere og fra hinanden med sorg. Hvor havde vi dog fået meget ud af den tid!"

Lærere og andre medarbejdere

Petrea Korsgaard, som Margrethe Bringfelt omtaler, optræder også i en poesibog fra samme sommer og ligeledes i en fra sommeren efter, 1902. Deraf ved vi, at hun i hvert fald var lærerinde de to somre. Om hun kom igen flere gange, ved vi ikke. Hun opgiver i begge bøger sin adresse til Staby Skole, Ulfborg St. Der har hun utvivlsomt undervist om vinteren, idet den formodentlig har været en af de særlige vestjyske vinterskoler. Om sommeren har hun således haft mulighed for at tage til Bornholm og undervise sommerpigerne.

Sophie Bartholdy optræder også i den førstnævnte poesibog. Hun blev født 5/9 1880 og var altså kun 20 år og stammede fra Næstved. Så vidt vides forestod hun kun køkkenarbejdet den samme sommer, muligvis en vennetjeneste indtil man fandt en varig løsning. På i alt 6 bevarede elevbilleder fra 1902-06 optræder en anden kvinde, ca. 25-30 år. Hun er formentlig en ny kokkepige, som har været der resten af Krebs Langes tid, men vi kender ikke noget navn på hende.

A. Kr. Kristiansen Tårup, senere kun benævnt som Kristian Tårup, var lærer fra vinterskolen 1901-02 og til og med vinterskolen 1903-04. Han var gårdmandssøn fra landsbyen Tårup på Hindsholm lidt nord for Kerteminde, og har givetvis taget navn efter denne. Han blev født 17/11 1878 og tilbragte som 19- og 20-årig to vintre på

Kr. Tårup, lærer 1902-04. Udsnit af elevbillede 1902.

Testrup Højskole. Derefter tog han to vintre på Askov Højskole, og blev så lærer på Bornholms Højskole. Mens han var det, skrev han en stor artikel om Prinzensköld-visen i det allerførste bind af Bornholmske Samlinger. En pige, Rasmine Kristiansen, som var elev sommeren 1902, er sandsynligvis en søster til ham. Efter tiden på Bornholm var han i to år lærer på Vallekilde Højskole og derefter i tre år på Brøderup Højskole for så i 1911 at blive ejer af og forstander for Testrup Højskole. Denne var han leder af indtil 1930, men inden da var den i 1927 overdraget til Dansk Sygeplejeråd og omdannet til højskole og forskole for sygeplejeelever⁴.

Efter Kr. Tårup var der en lærer, der hed **Høst**, og som senere blev præst. Han er formodentlig identisk med en ældre broder til kunstmaleren Oluf Høst, som netop blev præst og i øvrigt gift med en datter fra Valensgård, Elisabeth Müller. Hvor længe han var lærer, ved vi ikke, muligvis kun vinteren 1904-05.

Karl Jespersen var kun direkte knyttet til skolen som lærer i to et halvt år, men fik derefter som valg-

Karl Jespersen, lærer 1905-07. Udsnit af elevbillede 1905.

menighedspræst en mindre, men langvarig forbindelse til den. Han kom som ret nybagt cand. theol. til skolen til maj 1905 og var lærer til august 1907, dvs. også et års tid under den næste forstander, Andreas Hansen.

Karl Louis Henrik Jespersen⁵ blev født i København den 15/4 1880. Som 11-årig kom han på Sorø Akademi og blev student derfra i 1898. Derefter studerede han i København og blev cand.theol. i januar 1905. Han var derefter i 3 måneder på Ryslinge Højskole, og kom så derfra til Bornholms Højskole.

Hans lærergerning her var tænkt som en forberedelse til en kommende gerning som hjælpepræst for valgmenigheden.

Det hedder om ham, at højskolevirksomhed egentlig lå ham fjernt, men på grund af personlige egenskaber, "ved sit alvorsbaarne og ideelt opfattede Arbejde og sin friske, muntre Væremåde" (Andr. Hansen) vandt han alligevel alle, unge som ældre for sig. Da Krebs Lange året efter bebudede sin afgang opfordrede bestyrelsen ham derfor enstemmigt til at overtage stillingen. Det følte han imidlertid ikke, han

havde styrke til, så han afslog, men lovede at blive som lærer i nogen tid under den nye forstander. Det blev dog kun til ét år, for allerede i august 1907 blev han hjælpepræst og tre år senere førstepræst for valgmenigheden, og den stilling beholdt han helt til 1933. Han var det meste af denne tid en jævnlig gæst på højskolen som timelærer og foredragsholder, og man forstår på folk, der har kendt ham og har haft ham som lærer, at han var højt værdsat.

Af andre lærere fra Krebs Langes tid nævnes fra det sidste vinterhold, 1905-06, en seminarist **Sommer** og en gymnastiklærer **Larsen**, men udover selve navnet ved vi intet om dem. Endelig nævnes en **Marie Larsen**, som var håndarbejds- og gymnastiklærerinde på det sidste sommerhold 1906.

Undervisningen

Fra Krebs Langes tid findes bevaret den ældste undervisningsprotokol fra Bornholms Højskole.

Det var en protokol, som højskolerne - ligesom den almindelige elevprotokol - efter ministeriel bestemmelse var forpligtede til at føre af hensyn til ministeriets tilsynsførende. Som tiden gik har man dog indtryk af, at man ikke tog det så nøje med den, og engang i begyndelsen af 1950-erne ser bestemmelsen ud til i praksis at være blevet ophævet.

Denne ældste undervisningsprotokol er ført i et almindeligt collegiehefte, og bortset fra det første sommerhold omfatter den hele resten af Krebs Langes periode. Den er ført med megen omhu og nøjagtighed, og man kan derfor følge undervisningen i dens forskellige fag fra dag til dag, og i nogen grad også fra time til time. Her skal vi dog ikke følge den i detaljer, men prøve at give et helhedsindtryk af undervisningen på grundlag af den.

Protokollen indeholder også nogle ugeskemaer, hvoraf her gengives et fra både et sommerhold og et vinterhold (øverst næste side).

Det fremgår tydeligt, at det er et vidt spektrum af fag, der var i undervisningen; 18 til 20 forskellige optræder på skemaet, og naturligvis tilsvarende i selve protokollen. Når man kigger på de enkelte fag, kendetegnes de i deres helhed også af en bred alsidighed. Det almindelige indtryk er, at man virkelig har forsøgt at få så meget med inden for de enkelte fag som muligt, men med den forholdsvis korte tid, der var til rådighed, må meget nødvendigvis have været noget summarisk.

Som omtalt i sidste kapitel var det i meget lang tid sådan på højskolerne, at det daglige fælles foredrag af forstanderen, og eventuelt enkelte fremtrædende lærere, betragtedes som undervisningens vigtigste del, så at sige dens "flagskib".

Det lades man i og for sig heller ikke i tvivl om her. Som sådant står "middagsforedraget" i den første kolonne længst til venstre. Som det ses, kaldes det på skemaet for vinterholdet for foredrag i bibel-, kirke- og verdenshistorie, og for alle holdene ses det, at det var et bredt udblik over verdenshistorien fra de ældste tider til samtiden.

Efter en indledning var det første altid skabelsen. På et enkelt vinterhold var der nogle timer med det naturvidenskabelige aspekt, men ellers fortsattes der med den gammeltestamentlige historie frem til den klassiske oldtid til begrebet "tidens fylde" og Jesus Kristus. Den videre historie op gennem middelalderen var mest fra kirkehistorien, som så fortsætter med reformationen og de senere forskellige kirkelige retninger. Under den nyere tid indgår der især på vinterholdene en del almindelige verdenshistoriske emner, hvorefter der blev sluttet i Danmark med Grundtvig og Kr. Kold som de fyldigste enkeltemner. Lige før ét eller to afsluttende foredrag var der så på alle vinterholdene et par om Thorvaldsen. Det hænger utvivlsomt sammen med, hvad der blev skildret af Hans Markussen (se side 94), nemlig Thorvaldsens udsmykning af Frue Kirke i København, som åbenbart for en del højskolefolk blev et synligt udtryk for Jesus som historiens midtpunkt, selve det overordnede synspunkt i et anskueligt symbol.

På sommerholdene var princippet for så vidt det samme, men da der var væsentlig kortere tid, kunne der ikke blive plads til så mange enkeltemner. De bibel- og kirkehistoriske emner er dog nogenlunde de samme. Det var især den nyere tids storpolitiske emner, der her blev udeladt.

Selve emnerækken - eller det storladne verdensbillede - fortæller imidlertid ikke noget om, hvilken karakter disse foredrag havde - hvilket menneskesyn, der ellers lå bag. I den henseende er der næppe tvivl om, at Krebs Langes stærke syndsbevidsthed har sat sit præg på det.

Foruden det, vi har set i hans selvbiografiske skildring, kommer denne syndsbevidsthed klart til udtryk i et foredrag, han holdt på det første efterårsmøde 1901⁶. Han talte da om begrebet opdragelse, og for ham var dette begreb væsentligst "at blive draget op af den Syndens og Daarlighedens Dynd, hvori vi sidder".

Det hedder videre: "Thi vi lever jo ikke i det Paradis, hvori Gud i Tidernes Morgen satte Menneskene, men i den Syndens Underverden, hvori de faldt ned, og hvis højeste Bjergtoppe ligger langt under Paradisets laveste Dale. Mennesket er faldet, og vi lever stadig i Fald".

Foruden middagsforedragene kan det af håndskriften i protokollerne ses, at Krebs Lange på det første vinterhold 1901-02 havde litteraturhistorie og

Timeplanen for sommerskolen 1904

Kl.	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag
8-9	Geografi	Geografi	Geologi	Fysik	Fysik	Sundhedslære
9-10	Gymnastik	Gymnastik	Gymnastik	Gymnastik	Gymnastik	Tegning
10-11	Regning	Dansk	Regning	Dansk	Regning	Dansk
11-12	Foredrag	Foredrag	Foredrag	Foredrag	Foredrag	Foredrag
2-3 ^{1/2}	Håndarbejde	Håndarbejde	Håndarbejde	Håndarbejde	Håndarbejde	Retskrivning
4-5	Nordens hist.	Nordens hist.	Litteratur	Litteratur	Sjælelære	Botanik
5-6	Skrivning	Stil	Retskrivning	Tegning	Skrivning	
6-7	Oplæsning	Stil	Sang	Oplæsning	Oplæsning	

Timeplanen for vinterskolen 1904-05

Kl.	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag
8-9	Geografi	Geografi	Dansk	Nordens hist.	Nordens hist.	Nordens hist.
9-10	Diktat	Dansk	Skrivning	Diktat	Skrivning	Dansk
10-11	Gymnastik	Gymnastik	Gymnastik	Gymnastik	Gymnastik	Gymnastik
11-12	Foredrag i Bibel-, Kirke- og Verdenshistorie					
12-2	Middagspause					
2-3	Fysik	Stil	Fysik	Sundhedslære	Sundhedslære	Geologi
3-4	Regning	Stil	Regning	Regning	Regning	Landbr. regnsk.
4-5	Fri					Fri
5-6	Sang	Litteratur	Litteratur	Sjælelære	Geometri og	
6-7	Oplæsning	Oplæsning	Oplæsning	Oplæsning	Tegning	

Under skemaet er tilføjet: Under Middagsforedragene er medtaget *Samfundslære*; og en Del af Timerne i *Geometri og Tegning* er brugt til Landmaaling.

ca. halvdelen af oplæsningstimerne, samfundslære, psykologi, som hurtigt skifter navn til sjælelære, fysik og fysiologi, som også skifter navn og bliver til sundhedslære.

Kristian Tårup havde på samme hold Nordens historie, dansk, en del af oplæsningen, geografi og geologi samt stil. De resterende fag: regning, diktat, skrivning, sang, gymnastik og landmåling er blot streget ind, så hvem der har haft dem, ved vi ikke.

Nordens historie, som er nr. 2 i "rangfølgen", bestod således af et rids af hele historien fra stenalderen til 1800-tallet. I litteraturhistorien begyndtes med en del timer om folkeviserne, hvorefter man hurtigt bevægede sig frem til den nyere tid med Holberg som en central skikkelse. Derefter blev en række andre af de store forfatternavne behandlet, nogle med kun én time, andre med op til tre.

Det er ret tydeligt, at princippet om den brede alsidighed har gjort sig gældende over hele linien, men for en række af fagene, der kun havde én ugentlig time, må det som nævnt naturligvis have været noget kortfattet.

Af enkelte detaljer kan nævnes, at i faget "stil" gav Tårup både sommer- og vintereleverne emnet "Hvorfor er vi på højskole". Foruden almene emner fik mændene desuden emner som "om hesteavl", "om kornsorterne", "høsten på Bornholm". Hos pigerne hed de tilsvarende emner "om madlavning", "kvinden og hjemmet" o.lign. Den senere lærer Høst dristede sig til at give sit vinterhold emnet "Højskolen om 20 år" og det mere traditionelle "Hesten og dens brug".

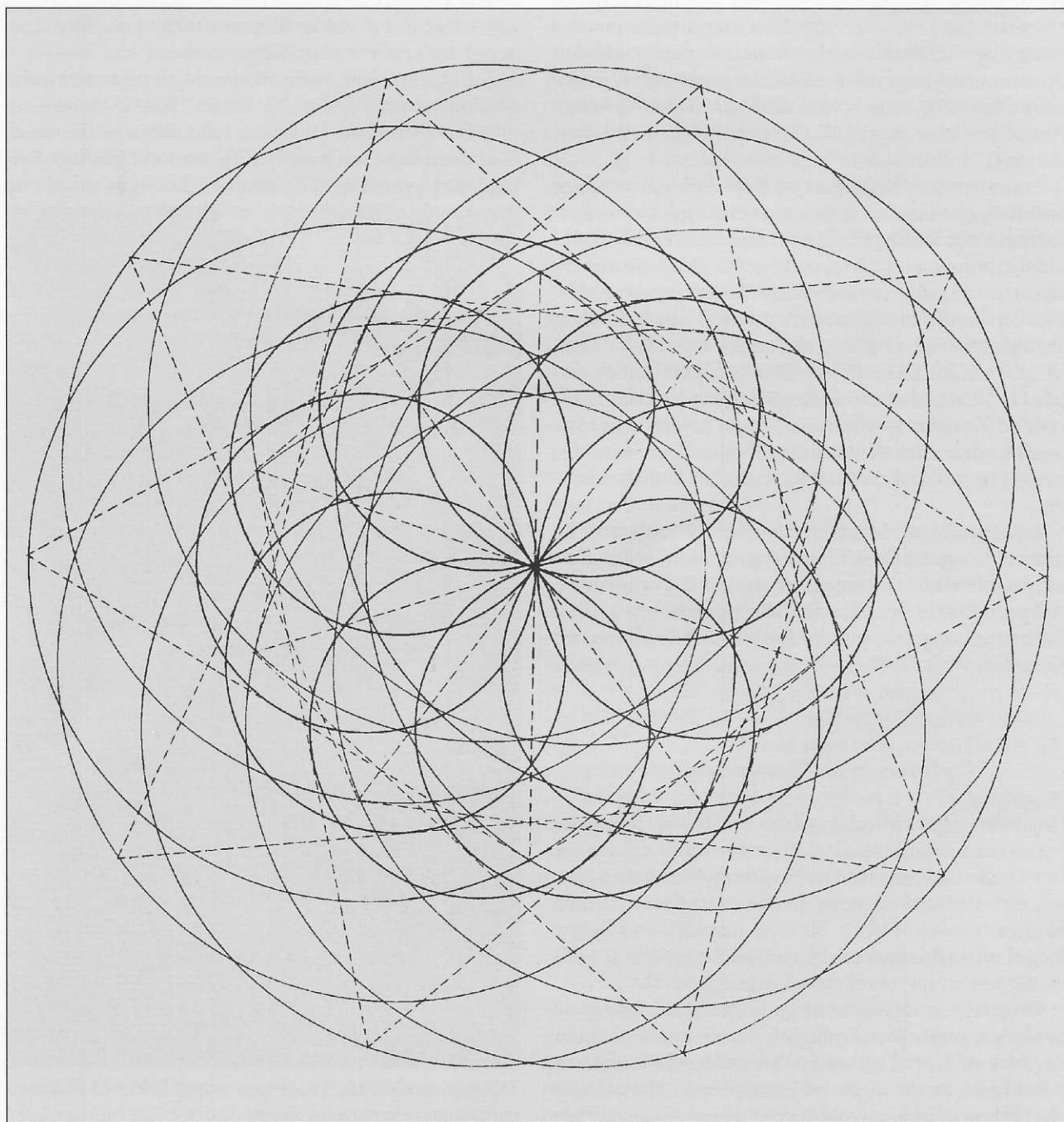
Faget "sundhedslære" kaldtes som nævnt først fysiologi og bestod som sådant af en gennemgang af

en række af kroppens centrale funktioner, men der indgik også nogle emner som kunne begrunde navneskiftet. Det var sådanne som bordskik og spiseregler, bolig og klædedragt, legemets pleje og renlighed, samt legemsøvelser. På enkelte hold indgik også emner som "arbejde og hvile", "kunsten at spise", "tændernes pleje" samt "gifte, spiritus og tobak".

Oplæsningen, som undervisningen de fleste dage sluttede med, bestod i oplæsning af forskellige digterværker. Der er en del ting, der går igen fra det ene

hold til det andet, men ellers har der været brugt mange forskellige værker. Et almindeligt kendt værk, som blev meget brugt var H. Scharlings "Ved Nytaarstid i Nøddebo Præstegaard". Et hold fik læst op af den i hele ni timer. Et andet, der blev meget brugt var "Han og hun" af en Kr. Janson, som også nævnes i Karen Jensens dagbog fra 1882. Oehlenschlägers "Aladdin" og "Hakon Jarl", Molbechs "Ambrosius" og Kr. Winthers "Hjortens Flugt" var også blandt de hyppigt brugte værker.

Øvelse i geometrisk tegning udført af Alfred Pedersen, Allinge. Figuren findes i hans arbejdshefte og hører til blandt noget af det sidste, han har lavet.

På det sidste sommerhold 1906 er der en anmærkning om, at de hver mandag havde svensk i dansktimen.

I protokollen nævnes også foredrag af fremmede talere og offentlige møder, men til forskel fra alt det andet, er det ikke ført særlig konsekvent. En pastor Møller fra Vestermarie ses at have medvirket en del. På sommerholdet 1902 har han således haft et ugentligt foredrag. På samme hold har fru Trandberg talt om Katarina af Siena. Fra vinteren 1902-03 nævnes, at der hver fredag aften kl. 7 1/4 var offentligt foredrag, som var begyndt med en række om Kr. Kold og et enkelt om kunst. En senere vinter nævnes der skiftevis foredrag og oplæsning, og der nævnes en del af emnerne. Den nævnte lærer Høst har således i februar og marts 1905 talt om Rusland, der netop ved den tid oplevede begyndelsen til sin første revolution. Ellers har det mest været litterære eller kirkelige emner, der blev taget op, men enkelte gange angives der også "fodtur" eller "leg i salen".

Som nævnt er Krebs Langes protokol ført med stor omhu og præcision, og den vidner for så vidt om, at det hele har båret præg af en fast og veldisponeret planlægning og en tilsvarende gennemførelse af denne. Set fra nutiden giver den imidlertid næsten endnu stærkere end de tidligere højskoleunderservisning indtryk af datidens højskole som en regulær fortsættelsesskole for folkeskolen. Den har været en af den tids få muligheder for videregående undervisning for voksne. Det, der gjorde den til noget særligt, var således ikke den ydre struktur eller fagene. Det var alene, hvilket indhold og hvilken form undervisningen havde.

I de efterfølgende forstanderes tid forholdt man sig generelt noget friere til stof og planlægning, og i tidens løb skete der naturligt nok en del ændringer. Alligevel bærer strukturen i alle tilfælde præg af, at det grundlæggende princip om den brede alsidighed fortsat blev fastholdt.

Opførelsen af "Sønderomme"

Højskolen ved Ekkodalen blev fra begyndelsen ret beskeden i sit anlæg, og det var med velberådet hu. Der skulle ikke slås for stort brød op. Men som vi har set, blev det ved de store møder snart for småt med pladsen i salen. Derfor blev en udvidelse af denne meget ønskelig, ligesom man også manglede at kunne tilbyde en gift lærer rimelige boligforhold.

En udvidelse af skolens bygninger blev første gang berørt på generalforsamlingen den 3. juli 1903, hvor der blev nedsat et udvalg på tre bestyrelsesmedlemmer til at overveje sagen. På generalforsamlingen året efter aflagde dette udvalg beretning om, hvad der var

foretaget, hvorefter der blev enighed om at afvente resultatet af elevforeningens arbejde med samme sag.

Problemet for bestyrelsen var det samme, som skulle blive dens vedvarende problem - at skaffe de nødvendige penge. Derfor udkastede valgmenighedspræsten, Marius Jensen, den tanke, at det egentlig var noget, som elevforeningen burde tage sig af. Formanden for denne, Julius Svendsen, afviste i første omgang tanken som uladsiggør, men efter nærmere eftertanke skiftede han mening. Da det kun var et beløb på 6000-7000 kr., det drejede sig om, og eftersom elevforeningen havde ca. 300 medlemmer, samt at der kom mindst lige så mange andre interesserede til møderne, ræsonnerede han som så, at det kun ville blive ca. 10 kr. til hver. Og det ville ikke være noget uoverkommeligt offer.

Julius Svendsen fremsatte forslaget på foreningens generalforsamling den 27. marts 1904. Han trak sig tilbage ved samme lejlighed, men den nye formand, Carl Mathias Funch, Solvang, støttede kraftigt tanken; især syntes han, det nu var de unges tur, da de

Tilbygningen fra 1905 mod syd - senere kaldet "Sønderomme" - fotograferet en del år senere.

ældre i forvejen havde bragt store ofre for at få skolen rejst.

Sagen drøftedes videre på et senere bestyrelsesmøde og på et ekstraordinært elevmøde den 23. maj, og det blev overladt til bestyrelsen at arbejde videre med den. I løbet af sommeren bestemtes det, at man ville foretage en indsamling på den måde, at man på der-til særskilt udarbejdede lister fik folk til at tegne sig for enten køb af én eller flere aktier eller for mindre, kontante bidrag som gave. Pengene ville så blive opkrævet, når det færdige byggeri til sin tid skulle betales. Denne fremgangsmåde skulle man senere flere gange vende tilbage til.

På et bestyrelsesmøde den 9. oktober, hvor også sognerepræsentanterne var til stede, blev det vedtaget "at arbejde ivrigt for Sagens Fremme". Man ville prøve at få det hele afsluttet til 4. december, så der skulle en vis fart på.

Da man på det fastsatte bestyrelsesmøde den 4. december samledes og talte op, viste der sig at være tegnet 32 nye aktier svarende til et beløb på 1.600 kr., og yderligere et pengebeløb i små bidrag på i alt 1.800 kr., alt i alt 3.400 kr.

Det vedtoges derefter at lade et to mands udvalg forhandle med aktieselskabets bestyrelse. Da man mødtes med denne i januar 1905, var der kommet yderligere bidrag ind, så den samlede sum nu var på omkring 4.000 kr. Udover det var der givet tilsagn om et 2. prioritetslån fra Rønne Sparekasse, og med dette økonomiske grundlag besluttedes det at gå i gang med byggeriet i det indeværende år.

Man vedtog ligeledes hovedtrækkene af, hvordan det skulle være. Det blev følgende:

a. Ca. 23 alen af den ældre hestestalds østlige del skulle flyttes op til den nye hestestald ved landevejen. For at få tilpas god plads regnede man med at kunne genopføre den på Vallensgård grund, og der skulle derfor forhandles med ejeren af denne om en ordning. Dog skulle ikke alene disse 23 alen genopføres, men yderligere forøges med 11 alen som nybygning, således at stalden blev i alt 34 alen lang.

b. Forsamlingssalen skulle forlænges i overensstemmelse sin eksisterende skikkelse med 12 alen mod syd, dog således, at gulvet i nybygningen skulle hæves ca. 1 alen over niveauet i den gamle sal, således at der under gulvet i den tilbyggede sal kunne indrettes 4 værelser. Mod øst skulle der til det nye endvidere opføres en udbygning ca. 8 alen lang og 6 alen bred med forstue og trappeopgang til salen.

For at få byggeriet endeligt bestemt måtte man dog igennem en ekstraordinær generalforsamling, hvor 15 personer var mødt. Byggeplanerne blev vedtaget med 11 stemmer mod 4, så der har altså ikke været fuldstændig enighed.

På denne generalforsamling blev der desuden taget det første skridt til, at elevforeningen kunne

indtræde som aktionær i selskabet. Det krævede en tilføjelse til vedtægterne, som skulle vedtages på to generalforsamlinger. I denne tilføjelse fastsattes, at elevforeningen repræsenteret ved sin bestyrelse indtrådte som aktionær i selskabet med 1 stemme for hver 2 aktier, dog således, at intet bestyrelsesmedlem kunne repræsentere mere end 6 aktier, altså 3 stemmer.

Byggeriet blev udbudt i licitation til fire byggestre, og blev i sommerens løb opført af den lavestbydende, en bygmester Chr. Jensen fra Åkirkeby.

I det ydre fremtræder denne tilbygning stadig i det væsentlige uforandret, og det kan konstateres, at den i det store og hele blev som først skitseret. Udbygningen mod øst blev dog lidt større, idet den ikke blev 6, men ca. 7,5 alen bred. Ellers holder målene ret nøjagtigt.

Det skal tilføjes, at der mellem den gamle sal og den nye forlængelse blev anbragt foldedøre, således at den nye i det daglige kunne bruges i undervisningen og til scenerum ved de efterhånden traditionelle skuespilopførelser ved elevmøderne.

Den endelige opgørelse over omkostningerne kom til at lyde på 5.080 kr., hvoraf elevforeningen af de indsamlede midler klarede 3.994 kr. Aktieselskabet rådede selv over 407 kr., og de resterende ca. 700 kr. blev så dækket ved et lån i Bornholms Sparekasse, som derved blev væsentligt mindre end det, der blev tilbudt.

Som nævnt bestod en del af det indsamlede beløb af nytegnede aktier à 50 kr. For de indsamlede mindre beløb fik elevforeningen senere udstedt 36 aktiebreve. De blev imidlertid kun begyndelsen. Efterhånden, f.eks. ved dødsfald og ved senere indsamlinger, blev stadig flere aktier overdraget til foreningen, og ved selskabets opløsning i 1943, var den indehaver af henved halvdelen.

Elevforeningen og dens andre aktiviteter

Ved at læse i elevforeningens protokol fra denne tid efterlader det fortsat et stærkt indtryk af pionerånd og entusiasme. I tidens løb spores der dog også nogen afmatning ligesom visse ting måtte tages op til revision.

Et hovedformål med foreningens virke var fortsat at bruge dens pengemidler til understøttelse af mindrebedemlede elever, og det ser der ud til at have været udbredt enighed om. Til Krebs Langes 11 elevhold blev der uddelt understøttelser til 46 elever med et samlet beløb på 1.730 kr.

Et andet hovedformål var som omtalt mødevirk-somheden, først og fremmest de specielle elevmøder. På dette felt skete der imidlertid gradvis en ændring,

Vinterholdet 1905-06. Foran i midten forstanderfamilien, nu med tre børn. Længst til venstre foran døren cand.theol. Karl Jespersen, som var begyndt som lærer sommeren før. Af de fire kvinder bag ved forstanderfamilien optræder hende længst til højre på alle elevbilleder fra Krebs Langes tid. Hun har muligvis været kokkepige.

idet der efterhånden blev færre af dem. Det fik et medlem til på generalforsamlingen i 1903 at beklage, at der havde været så sparsomt med dem og vedkommende udbad sig derfor oplysning om grunden.

Krebs Lange svarede, at han havde været så optaget af arbejde, at han ikke havde kunnet overkomme mere, og i øvrigt havde han opfattet det sådan, at elevmøderne og de offentlige møder reelt var smeltet sammen, da det stort set var de samme, der kom. Dertil kom, at det havde vist sig meget vanskeligt at få foredragsholdere ovrefra, og de hjemlige var så overlæsset, at de ikke kunne efterkomme alle de indbydelser, de fik.

Sagen gav anledning til en del drøftelse, hvorunder formanden, som fortsat var N. J. Svendsen, oplyste, at foreningen var med i sammenslutningen af foredragsforeninger, håndværkerforeninger m. fl., men det var meget få af de omrejsende foredragsholdere, man mente at kunne bruge, delvis fordi de ofte havde flere sammenhængende foredrag.

Der blev ikke truffet konkrete beslutninger om sagen på det pågældende møde, men senere fremgår det, at Krebs Lange helst så, at møderne blev åbne for alle. Selv om der ikke var fuldstændig enighed om det, blev det det synspunkt, der blev det gældende.

En anden ting, der gav anledning til en del drøftelse på de første par årsmøder, var bogsamlingen. Fra begyndelsen nogle få år før havde der været megen entusiasme om denne og også nogle højtflyvende planer. Det fortsatte til dels i debatten, men reelt lignede foretagendet mere og mere en fiasko. På det første årsmøde sagde Krebs Lange, at bøgerne ikke blev brugt af eleverne. De var så optaget af deres skolearbejde, at når de læste, valgte de noget af lettere art for at søge hvile derved. Hvis bøgerne skulle benyttes, og den gamle tanke om at oprette læsekredse skulle virkeliggøres, måtte der derfor findes en nyordning. Der fremkom forskellige forslag, bl.a. om at sælge bøgerne, men det blev besluttet, at de fortsat skulle forblive foreningens ejendom med udlån til medlemmerne for øje.

Da to af personerne i det gamle udvalg, N. P. Jensen og H. P. Jensen, ikke længere var tilknyttet skolen, blev der nedsat et nyt udvalg til at arbejde videre med sagen. Det lader til, at der derefter kom lidt gang i udlånet, men nogen mere varig ordning for samlingen blev der ikke fundet. Året efter anbefalede N. J. Svendsen at lade forhandlingerne om denne sag hvile, og sådan blev det. Ifølge referaterne blev den ikke nævnt nogensinde senere.

De fleste af den store serie "Fra alle Lande" forefindes stadig i skolens bibliotek, og vi må derfor regne med, at samlingen ganske stille er blevet en del af det, der forefandtes i elevernes læsestue.

Under drøftelserne på årsmødet 1903 var der en, som spurgte om foreningens medlemstal, og formanden oplyste, at den havde 430 medlemmer. Det fik imidlertid senere en anden til at opfordre til at gå strengere frem med opkrævning af kontingent, eftersom der kun var kommet 202 kr. ind. (Kontingentet var fortsat på 1 kr.). Det fik så en af opkræverne til at beklage sig over vilkårene. Han skulle opkræve hos 33 medlemmer, men havde kun fået en fjerdedel ind. På listerne stod nemlig kun navnene, og hvis han ikke kendte dem, vidste han derfor ikke, hvor han skulle henvende sig. Når han så endelig traf dem, skete det ofte, at de bad ham komme igen en anden gang. Det tog han som udtryk for mangel på interesse og anbefalede, at der blev gjort noget for "at undgå den tiltagende Slappelse".

Man aner her et par dilemmaer for den endnu unge forening. Dels det organisatoriske, som øjensynligt krævede en mere håndfast håndtering, end man umiddelbart havde forestillet sig var nødvendigt, dels at mange medlemmer åbenbart hurtigt tab-

te interessen. De 202, der havde betalt kontingent, svarede på det tidspunkt til 40% af alle tidligere elever, og det skulle med tiden vise sig, at medlemstallet i mange år stabiliserede sig på et procenttal på nogenlunde dette niveau.

I de følgende par år blev der dog gjort noget, så man i 1905 kunne melde om et noget højere medlemstal.

1904 blev et betydningsfuldt år i foreningens virksomhed. For det første foretog man nogle ændringer af vedtægterne, for det andet blev det første initiativ til indsamlingen til "Sønderomme" taget, og for det tredje blev der valgt en ny formand.

Angående det første, så var den vigtigste ændring paragraf 3, der hidtil havde lydt på, at enhver, der havde været elev på skolen, havde ret til at blive medlem. Det nye blev, at enhver, der kunne slutte sig til foreningens formål, kunne blive medlem. Dog kunne kun tidligere elever vælges til bestyrelsen.

Man havde allerede længe acceptere tidligere elever fra Østermarie som fuldgældende medlemmer. Med det nye blev der også åbnet adgang for elever fra andre højskoler og i øvrigt for enhver interesseret til at være med. Denne bestemmelse har været gældende lige siden.

Krebs Langes sidste hold, sommerholdet 1906, på det sædvanlige sted i Ekkodalen. Nu sidder fru Krebs Lange også med en lille ret nyfødt på skødet. De fik vistnok 9 børn i alt, hvoraf de 8 var sønner. Lige bag fru Krebs Lange ses Karl Jespersen. Længere til højre med en dreng på skødet ses igen den yngre kvinde, der muligvis var kokkepige.

Den anden ændring, der blev foretaget, var mest en sproglig klargørelse med hensyn til valg af bestyrelse, dog med den ændring, at formanden fra før at skulle vælges direkte på generalforsamlingen nu skulle vælges af bestyrelsens midte.

Som sin sidste handling som formand - for denne gang - var det så, at N. J. Svendsen argumenterede for, at elevforeningen tog sig af en indsamling til nybyggeri, et foretagende, der, som vi har set, blev en succes, og som kom til at danne forbillede for flere andre senere hen.

Ved bestyrelsesvalget blev der valgt fire nye medlemmer, deriblandt en af skolens nærmeste naboer, C. M. Funch, Solvang. Han blev på et bestyrelsesmøde lige efter generalforsamlingen valgt til ny formand. Som sådan blev han den første af tre ejere af denne ejendom, der i lang tid også var formand for elevforeningen.

Carl Mathias Funch stammede fra Pilegård i Pedersker, født 29/1 1873 og elev på skolen 1894-95. To ældre søskende, og muligvis også den broder, der overtog gården, havde været elever i Østermarie, og en yngre søster blev senere også elev. Han blev gift med Brita Caroline Schiellerup fra København, og omkr. 1900 bosatte de sig på Solvang. I 1909 solgte de ejendommen til Johannes Jensen, som var landbrugs-kandidat og blev lærer på skolen (omtales i næste kapitel), og overtog derefter Baunegård et par kilometer længere mod syd. Den ejede de til 1936, og i mange år var det fast tradition, at skolens lærere og elever samledes dér til sankthansbål. To sønner og to døtre blev senere elever på skolen.

Bestyrelsen og dens øvrige gøremål

I det meste af Krebs Langes tid skete der ingen ændringer i bestyrelsen. De otte var stadig de samme, som havde været med fra begyndelsen, og den sidste var elevforeningens formand, N. J. Svendsen.

På den sidste generalforsamling i 1906 frabad to af medlemmerne sig imidlertid genvalg, det var Esper Due, Pedersker, og Hermann Blem, Rønne. I stedet for dem valgtes valgmenighedspræsten, Marius Jensen, Bethania, og elevforeningens nye formand, C. M. Funch, Solvang.

Udover det store projekt med opførelsen af Sønderomme var der ikke de store ting på bestyrelsens bord i denne periode. På generalforsamlingerne i 1901, 1902 og 1903 blev der således ikke foretaget andet end de rent formelle ting; på den sidste blev der

dog som omtalt i et andet afsnit nedsat et udvalg til at overveje mulighederne for at bygge. Året efter bestemte man sig for at afvente elevforeningens initiativer i denne henseende, og i 1905 skete der så alle de omtalte ting med byggeriet og dets finansiering.

Den 29. december samme år samledes bestyrelsen for at gøre byggeregnskabet op og for at forny forpagtningskontrakten med Krebs Lange. På grund af skolens udvidelse og en mindre gældsætning i forbindelse med denne blev afgiften sat op fra 400 til 450 kr. årligt.

Men allerede et halvt års tid senere meddelte Krebs Lange, at han ville fratræde sin stilling efter sommer-skolen 1906 for at virkeliggøre sin gamle bestemmelse om at blive præst.

Krebs Langes fratræden

Om sin tid paa Bornholms Højskole og sit opbrud derfra fortæller Krebs Lange i den tidligere refererede erindringsartikel:

“Det var en lykkelig Tid for os. Vort Hjem, vor Skole blev velsignet i højeste Grad... Vi vandt en god Vennekreds blandt baade ældre og yngre - men trods al Lykken og Velsignelsen kunde jeg ikke glemme mit Kald til Præstegerningen, og jeg gav Gud det Løfte, at hvis han gav mig Kræfter til at følge dette Kald, vilde jeg bryde op og fortsætte den i sin Tid afbrudte Uddannelse. Og efter 5 Aars Forløb var vi saaledes stillet - ogsaa økonomisk - at vi kunde opgive vor Stilling ved Højskolen og rejse til København”.

I en alder af 37 år satte han sig så på skolebænk sammen med 14-15 årige drenge for at tage studentereksamen og siden komme på universitetet. Men allerede et års tid efter kom der bud fra Stevns Frimenighed med opfordring til at blive medhjælper for deres præst, Karl Rønne, der var svækket af sygdom. Han døde imidlertid snart efter, i november 1907, og derfor endte det med, at Krebs Lange den 4. december blev ordineret til at efterfølge ham. Denne stilling beholdt han med en kortvarig afbrydelse i ca. 30 år, frem til 1938. I fem år, 1912-17, var han samtidig forstander for Stevns Højskole⁷.

Ved afrejsen fra Bornholm havde de fire børn, hvoraf den yngste kun var få måneder gammel. De fik endnu fem, i alt én datter og otte sønner.

Efter hans afgang som præst slog de sig ned på Fyn, men ikke ret længe efter døde han den 30. marts 1939. Hans kone vendte derefter tilbage til Stevns, hvor hun levede sine sidste år. Hun døde den 17. april 1944⁸.

KAPITEL 12

F. Chr. Krebs Langes tid 1901-06

1. Bhs. Td. den 5/1 og Bornholms Dagblad den 7/1 1901.
2. Et Mindeskrift. Stevns Frimenighed 1884-1934, side 47-53. Artiklen "Uddrag af min levnedsbog" er egentlig et foredrag, han holdt for Stevns frimenighed, efter at han i december 1907 var blevet ordineret som præst for denne.
3. Bragt i Bhs. Td. den 22/5 1964.
4. DDF 100 år, bind 2, side 75-76.
5. De biografiske oplysninger er i hovedsagen hentet fra valgmenighedens jubilæumsskrift 1919, side 128 ff.
6. Referat i Bhs. Td. den 28/9 1901.
7. DDF 100 år, bind II, side 262-263.
8. Mindeartikler af Andr. Hansen og Brita Funch i årsskrifterne 1940 og 1944.